

Zbornik posvećen profesoru Josipu Liscu

Dijalekti, jezična povijest i tradicija: Zbornik u čast Josipu Liscu. Uredili Josip Bratulić, Gordana Čupković, Josip Galić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Matica hrvatska – Ogranak Matice hrvatske u Zadru, 2020., 886 str.

Hrvatskomu jezikoslovcu Josipu Liscu, profesoru emeritusu, članu suradniku Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Razreda za filološke znanosti), objavljen je Zbornik u čast obilježavanja 70. rođendana, u izdanju Sveučilišta u Zadru, Matice hrvatske i Ogranak Matice hrvatske u Zadru, a uredili su ga Josip Bratulić, Gordana Čupković i Josip Galić. Na monumentalnom broju stranica, njih 886, objavljeno je 49 autorskih tekstova, kratak životopis i popis profesorovih objavljenih radova. Upravo i broj stranica Zbornika u zbiljskom je, istinskom suglasju s profesorovom znanstvenom djelatnošću i njegovom znanstvenom produkcijom. Tematski i sadržajno autorski prilozi slijede osnovne znanstvene interese nezaobilaznoga hrvatskog dijalektologa (i to na planu svih triju hrvatskih narječja), izvrsnoga poznavatelja i proučavatelja povijesti hrvatskoga jezika ali i istraživača važnih tematskih cjelina standardnoga hrvatskog jezika i poznavatelja drugih (južno)slavenskih jezika. Priređivači su objedinili istraživačke prinose profesorovih studenata, njegovih suradnika i kolega (kako domaćih tako i inozemnih). Prilozi, kako ističu i sami urednici, nisu grupirani tematski, već su nizani abecednim redom autorā upravo sa zadanim ciljem pretapanja i preplitanja svih filoloških pogleda, a koji se zrcale i u autorskim istraživačkim prinosima svakoga pojedinog priloga, što je opet u skladu s profesorovim nastojanjima o istodobnom pristupu viševrsnim i raznorodnim istraživačkim poticajima i ostvarivanju vrhunskih filoloških i jezikoslovnih istraživačkih rezultata.

Umjesto prikaza tematskih ostvaraja Zbornika potrebno je ponajprije usmjeriti čitateljevu znatiželju za posezanjem knjige i osobnim čitateljskim uvidom u iznimno vrijedan znanstveni prinos. Naime, kako je riječ o pedesetak prinosa, teško je istaknuti sve kvalitativne vrijednosti jedinoga priloga, a još manje podrobno prikazati doseg svakoga od njih. Zato je doista imperativno preporučiti svakomu zainteresiranom zaljubljeniku u knjigu, a ovaj Zbornik uistinu jest jedna tematski bogata knjiga, da ju uzme u ruke namjesto svakoga poblizjeg govora o njoj. No, ovdje će se ipak samo kratkim navodima usmjeriti na autore i njihove temat-

ske prinose kako bi čitatelju bio omogućen kratak i jezgrovit uvid u sadržaj Zbornika.

Prvi je rad u tekstu suautorski, Lada Badurina i Ivo Pranjković pišu o jednoj manje poznatoj polemici Marcela Kušara koju je tijekom 1892. godine mladi Kušar objavljivao anonimno u ondašnjim dubrovačkim tjednim novinama *Crvena Hrvatska*; autori u nekim jezičnim i stilskim značajkama Kušarova teksta *Dubrovočani, jesu li Hrvati?* podastiru dokaze da je uistinu riječ o Kušarovu autorstvu (pritom napominjemo, kako navode i autori, da je Josip Lisac objavio iscrpan prikaz i kritički osvrt na Kušarove dijalektološke studije, a pritom u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti* uredio i 135. knjigu edicije o Kušarovoju djelatnosti).

Vuk-Tadija Barbarić analizira grafiju djela franjevca Josipa Banovca *Predike od svetkovina došašća Isukrstova* (1759.), za kojega tvrdi da je vremenom sve više naginjao morfonološkomu pravopisu, i stavlja je u kontekst drugih dvaju opisa Banovčevih djela koja je dao Tomo Maretić u *Istoriji hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*; autor članka, i sam profesorov student, ističe profesora kao velikoga zagovornika objavljivanja stare građe.

Nikola Benčić piše članak *Starija razmišljanja o gradišćanskohrvatskom jeziku* pomičući granicu o dosad uvriježenom početku rasprave o gradišćanskohrvatskom jeziku s druge polovice 19. st. u prva desetljeća 19. st. s osvrtom na filološko djelovanje Matijaša Laba.

Đuro Blažeka prikazuje i predlaže kategorije razlikovnosti (tvorbenih, fonoloških i semantičkih) u metodologiji leksikografske izrade malih razlikovnih rječnika na primjeru između govora Preloga i pojedinih susjednih govora.

Marina Bratović i Silvana Vranić analiziraju poredbene frazeme ovjerene u mjesnom govoru Klane prema konceptima, i to frazeme koji se odnose na a) čovjeka, b) predmete, c) način.

U članku *Uz Ivšičev* Nacrt za istraživanje hrvatskih i srpskih narječja Josip Bratulić osvjetljava kontekst Akademijinih početnih nastojanja na institucijskom usustavljanju istraživanja hrvatskih dijalekata.

Željka Brlobaš na temelju analize jezičnih obilježja djela *Duhovne jačke* (1750.) Jurja Muliha potvrđuje da se u djelu prožimaju kajkavska i čakavska jezična obilježja.

Mirjana Crnić Novosel i Marija Malnar Jurišić prikazuju izniman dijalektološki doprinos Josipa Lisca u istraživanju Gorskoga kotara na temelju pregleda i opisa dosadašnjih autorovih radova.

U tekstu *Theme as Entity in Space: on the Figurative Meaning of the Prepositional Construction vrh-Genitive* Gordana Čupković s aspekta funkcionalne gramatike i kognitivne semantike na primjerima iz starije hrvatske književnosti ispituje uporabu varijanti navedene prijedložne konstrukcije.

Vjekoslav Ćosić prikazuje djelovanje Marcela Kušara na zadarskim gimnazijama na temelju objavljenih djela toga razdoblja, posebice gimnazijske čitanke i vježbenice hrvatskoga jezika, zbirke narodnih pripovijesti i posebice izdanje Marulićeve *Judite* i studije o Marulićevu jeziku.

Stjepan Damjanović analizira sklonidbu imenica u najstarijoj hrvatskoj tiskanoj knjizi, glagoljičnom *Misalu po zakonu rimskoga dvora*, što je vrijedan morfološki prinos u proučavanju hrvatskostaroslavenskoga jezika.

Sveslavenski apelativ *blato* u dvočlanim hidronimima *Mostarsko blato* i *Hutovo blato* propituje Helena Dragić.

Marko Dragić navodi i multidisciplinarno interpretira pedesetak primjera hrvatskih tradicijskih adventskih i božićnih ophoda i običaja namijenjenih djeci.

Goran Filipi i Vlado Jurcan u članku najavljuju *Rječnik sela Rahovci u Istri* u nastajanju, i to prikazom osnovnih jezičnih obilježja jugozapadnoga istarskog dijalekta i oglednim natuknicama u dijelu abecedarija slova *a* i *b*.

U radu Josipa Galića opisuju se fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke osobitosti anonimnoga latiničnog rukopisa *Komedia od Juditi* te se pokušava utvrditi nastanak teksta na zadarskom otočnom području.

Marc L. Greenberg u članku *The Western South Slavic Change -l > -o/-a and Attendant Phenomena: Diachronic, Diatopic, Terminological, and Typological Considerations* propituje navedenu zapadnojužnoslavensku jezičnu promjenu.

O razvoju dijalektologije u Bosni i Hercegovini piše Senahid Halilović.

Knjižica *O svetoj Stošiji mučnici, svetom Dunatu biskupu i svetom Šimunu proroku i.t.d. Štenje i kratki razgovori* (Rijeka, 1878.) tema je sadržajnoga i strukturnoga prikaza u radu Sanje Holjevac.

Hrvatske dopreporodne slovnice kao priručnike za učenje hrvatskoga kao stranoga jezika analiziraju Marijana Horvat i Barbara Štebih Golub.

Članak *Изумити у значењу 'заборавити' у српским народним говорима* potpisuje Marina Jurišić.

U tekstu Mate Kapovića *On the Retraction of the Neo-Circumflex in Čakavian* raspravlja se o povlačenju neocirkumfleksa u čakavštini (usputno i u kajkavštini), a dotiče se i problema dijalektne općeslavenske kontrakcije i nastanka neocirkumfleksa u više faza.

Kornelija Kuvač-Levačić prikazuje doprinos prof. Josipa Lisca proučavanju hrvatske književnosti 19. stoljeća.

Boris Kuzmić analizira jezik kajkavskoga pjesništva Jasne Vuge u zbirci *Za vse naše*, propitujući koliko autoričin suvremeni kajkavski književni izričaj uključuje dijakroniju i sinkroniju.

Persida Lazarević Di Giacomo autorica je članka »*Ljiljan modri*«: *ilirska ideja Ch. F. Temlera*.

Vukomeričko-pokupski dijalekt istražuje Mijo Lončarić, analizirajući temeljna jezična obilježja.

U radu Ivana Magaša prikazuje se sadržaj najvažnijih prinosa prof. Lisca o govorima (širega) zadarskog područja i profesorovih prinosa o zadarskim piscima i jeziku njihovih djela.

Ranko Matasović u članku *Jedna urnebesna etimologija* predlaže novu etimologiju riječi *urnebes* i promišlja o etimološkoj metodi, odnosno o potrebi pronalaženja jedinstvenih kriterija za prosudbu vjerodostojnosti pojedinih etimologija onda kada postoje vjerodostojne alternative.

Imenica *rahomeča* iz *Vinodolskoga zbornika* poticaj je Milanu Mihaljeviću za članak u kojem određuje njezino značenje, unutarnju strukturu, podrijetlo i etimologiju.

Anđela Milinović-Hrga u radu raščlanjuje jezična obilježja privatnih pisama koje je Ivan Meštrović pisao Ivi Tartagli od 1905. do 1947., uspoređujući jezik pisama s tadašnjom kodificiranom standardnojezičnom normom, a pritom sagledava i kontekst izvanjezičnih okolnosti u kojima se dopisivanje odvijalo.

U domeni čakavskoga ekavskoga dijalekta i labinskih govora Ivana Nežić propituje labinsku cakavicu u poeziji Zdenke Višković Vukić.

Cvijeta Pavlović autorica je članka *Filologija i književnost: Josip Lisac kao priređivač putopisa Jakova Pletikose* Putovanje k Jeruzolimu god. 1752.

Fenomenom vode u Bibliji bavi se Ante Periša u tekstu *Vode u Bibliji – (meta-)fizičko počelo, život, smrt i čišćenje*.

U članku *Filološki prilozi Pavla Tijana Božidar Petrač* prikazuje jezikoslovna nastojanja hrvatskoga enciklopedista i urednika u kontekstu Tijanova djelovanja u Društvu »Hrvatski jezik« i u časopisu *Hrvatski jezik*.

Danko Plevnik donosi prilog *Kultiviranje potrebe i sposobnosti cjeloživotnoga čitanja*.

Marija Radčenko autorica je članka *Прецедентный текст как средство экспрессивизации газетного заголовка*.

Slobodan N. Remetić donosi podatke *О употреби предлога о у говору источнобосанских Ера*.

Dubravka Sesar u tekstu *Krležine »Balade Petrice Kerempuha« između translatološke teorije i prakse* raspravlja o problemima prevođenja Krležine kajkavštine na češki jezik.

Semantički opseg lingvonima »torlački« u južnoslavenskoj dijalektologiji u članku razmatra Andrey N. Sobolev.

U kontekstu pjesništva hrvatskih renesansnih autora koji su pisali na talijanskom jeziku Ennio Stipčević u radu *Giulio Camillo Delmino* (oko 1480. – 1544.) i njegovo uglazbljeno pjesništvo pobliže analizira Camillove pjesme, što su ih uglazbili L. Bellanda (1611.) i B. Spontone (1583.).

Diana Stolac u članku *Sintaksa humora* na korpusu komedija Marina Držića i Tituša Brezovačkoga istražuje jezična sredstva na sintaktičkoj razini kojima se ostvaruju komični efekti.

Mehanizmi konceptualizacije morala u hrvatskom jeziku u dijakronijskoj perspektivi predmet su istraživanja u radu Kristine Štrkalj Despot, na temelju konceptualnoga, leksičkoga i korpusno utemeljenoga pristupa.

Marijana Tomelić Ćurlin u radu *Zavirimo u škrinju jezične povijesti (Male ni doprinos proučavanju splitske jezične baštine)* jezično analizira djelo *Libbar Pavla Karstulovicha* iz 1869. godine.

Tatijana Ivanovna Vendiana članak »*Общеславянский лингвистический атлас*« i *новые направления в славянской диалектологии* posvećuje problemima jezične geografije i dijalektologije.

U radu *Prilog proučavanju odraza osobnoga imena Josip u hrvatskoj antroponimiji* Domagoj Vidović analizira različite odraze osobnoga imena unutar hrvatskoga osobnoimenskog fonda.

Ivica Vigato u članku raščlanjuje leksička obilježja glagoljičnoga rukopisa iz zbirke dokumenata *Spisi Ninske biskupije* (spis 11/12, kutija 1) iz 1679. godine, a leksičkom raščlambom uspijeva predočiti i kulturno-povijesnu sliku života ruralnoga stanovništva na prostoru nekadašnje Ninske biskupije.

Teodora Vigato odabire tri različite predstave koje odudaraju od klasičnoga lutkarskog izraza (*Regoč*, *Nevidljiva* i *Vrtuljak tajni – četiri godišnja doba*) kao polazište propitivanja o estetici zadarskoga lutkarstva u 21. stoljeću.

Anica Vlašić-Anić u članku predmetom analize uzima hrvatskoglagoljsko *Slovo premudrosti Akirovê* kao izvor propitivanja intertekstualnoga 'literarnog kaleidoskopa'.

U radu *Specifični južnočakavski leksik morske faune (s posebnim osvrtom na sjevernu Dalmaciju)* Nikola Vuletić i Vladimir Skračić ispituju kako se južnočakavsko-srednjočakavska dijalektna granica u sjevernoj Dalmaciji odražava u leksiku odabranoga korpusa čija dokumentiranost omogućuje preciznu arealnu interpretaciju.

Sanja Zubčić analizira jezik epa *Grobnik* (1863.) Antuna Paskoja Kazalija u kontekstu književnojezične situacije u drugoj polovici 19. stoljeća.

Abecedno zadnjim autorskim prilogom završava tematski, sadržajno i kvantitativno opširan zbir radova u Zborniku posvećenu profesoru Josipu Liscu, znanstveniku i proučavatelju povijesti hrvatskoga jezika od srednjovjekovne pismenosti do suvremenosti, istraživaču hrvatskih narječja i govora, zatim jezičnoga i stilskoga razvoja nacionalne književnosti posebice u domeni učinkovitosti dijalekata i dijalektizama pojedinih autorskih stilova, propitivaču prožimanja književnosti, jezika i kulture, biografu ne samo najzaslužnijih ličnosti zadarskoga i šibenskoga kruga nego i drugih hrvatskih velikana – što je samo djelić nabrojanih profesorovih nastojanja, djelovanja i zalaganja. Osim istraživačkih dometa (u znanstvenim radovima i sudjelovanja na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu) nezaobilazan je profesorov nastavni rad na dodiplomskim i poslijediplomskim studijima, zatim njegov urednički i priređivački angažman te organiziranje različitih kulturnih zbivanja, ali i njegova vrijedna osobina u poticanju svojih studenata, kolega i suradnika na nova znanstvena istraživanja i propitivanja, kakvima je i sam dao nezaobilazan prinos hrvatskomu jezikoslovlju i hrvatskoj književnosti.

U Zborniku je životopis profesora Lisca iscrpno i sažeto dodan na kraju knjige. No, svakako zadivljuje bibliografski popis, kojim završava sadržaj Zbornika, obuhvaćen na 47 stranica. Znanstveni radovi podijeljeni su na popis autorskih knjiga (njih 14), dvadeset uređenih i priređenih knjiga te 279 znanstvenih rasprava. Slijedi popis 6 dijalektoloških karata, a bibliografija završava naslovima 674 stručna rada.

Pedesetak istraživačkih priloga u ovom Zborniku zrcali s jedne strane brojnim tematskim cjelinama kojima se bavio i profesor Lisac, a s druge je strane novi prinos proučavanju kroatističkih i slavističkih tema. Stoga svim čitateljima neka bude na poticaj, a profesoru Liscu u zahvalu.

Željka Brlobaš